

Nr 88.

Av herr **Welin**, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vidtagande av åtgärder i visst syfte i fråga om den svenska Finnmarken.

Längst upp i norra och nordöstliga delen av vårt land finnes ett stort område, som till ungefär tre fjärdedelar är befolkat av finnar. Denna finska befolkning torde till blott en ringa del vara ursprungligen finsk. Släktforskning, som bedrivits härstädes, har tydligt visat, att Finnmarken till stor del bebos av släkter, som en gång varit rent svenska, men sedermera glömt sitt modersmål och förfinskats. Många svenska släktnamn bland de finsktalande vittna härom. Finskheten har en stor benägenhet att breda ut sig på svenskhetens bekostnad.

Det är klart, att detta är en ömtålig punkt för vår nationalitet. Det är f. n. vår Akilles-häl, där vi kunna bli utsatta för att såras. Och försök att här såra oss ha också gjorts. Sådana försök kunna möjligen en gång lyckas, då vi onekligen i många avseenden försummat denna för de flesta svenskar så avlägsna bygd.

Densamma måste i främsta rummet sägas vara försummad ur ren materiell synpunkt, ty där finns en hel del ekonomiska utvecklingsmöjligheter, som tidigare behövt stödjas för att komma till sin rätta utveckling, men för vilka mycket litet eller ingenting blivit gjort.

Ur nationell synpunkt kan bygden måhända icke anses försummad, då en del extraordinära åtgärder vidtagits för svenska språkets utbredande bland den finsktalande befolkningen. Detta må vara sant, men frågan är, om denna nationella omvårdnad varit så anordnad, att den burit den goda frukt, som man väntat.

Det synes, som om man i första hand bort vidtaga rent praktiska åtgärder för att stärka folkets samhörighetskänsla med det svenska stats-

samhället och därmed också göra befolkningen angelägen att lära sig detta samhälles riksspråk.

Folket betecknas från alla vederhäftiga håll såsom fullt politiskt svensksinnat. Ingen däruppe säges önska en skilsmässa från Sverige. Men agitation från norra sidan gränsen har veterligen förekommit, och det är kanske den klumpiga form, vilken denna finländska agitation iklätt sig, som gjort den föga givande för sina tillskyndare. Men under smidigare former och med stöd av en del för svenskheten vidriga förhållanden, som lätteligen och fullkomligt oberäkneligt kunna växa fram, kan en sådan agitation bli farlig nog. Man gör allra klokast uti att ej förringa den fara, som *kan* uppstå under för agitationen gynnsamma förhållanden, utan i stället söka möta densamma genom sådana åtgärder, som kunna beräknas ha förmågan att på ett verksamt sätt svetsa den finsktalande befolkningen samman med den svenska. Och en sådan sammansvetsning kan ske utan att det ringaste språkliga förtryck utövas och utan att folket i något avseende bringas dit, det icke vill.

Det allra viktigaste, när det gäller att binda den finska befolkningen häruppe vid Sverige, är, såsom redan är antytt, de rent praktiska åtgärderna. Vad folk i främsta rummet värderar, det är att få sina materiella krav tillgodosedda, och man värderar detta desto mer, som man förut känt sig sig vanlottad och förbisedd, och ju sämre man haft det i ena som andra avseendet.

Vad som först och främst behöves är *landsvägar*.

I gränsdalen utefter Muonio älv går på svenska sidan landsvägen icke längre än till Kihlangi, men på finska sidan om älven går landsväg ytterligare 12 mil längre upp. Folket nästan tvinges härigenom att söka sig in på finska sidan och där knyta förbindelser, och detta måste ju vara till synnerligt stort men för samhörighetskänslan med Sverige, för svenska språkets utbredande och i allmänhet för de svenska intressena.

För närvarande bygges av staten en väg från Kihlangi till Muoniolusta, 4 mil längre upp efter älven och 30 mil norr om Haparanda, vilken vägsträcka Pajala socken åtagit sig att underhålla. Arbetet har hösten 1919 bedrivits med 200 man, och brytningen är färdig till Parkajoki, ungefär halva vägen, men först om 5 år torde vägen vara färdig med denna arbetsstyrka. Från Muoniolusta åter är, såvitt jag känner, ingen

åtgärd vidtagen för vägens fortsättande, och dock följer på finska sidan den förut omtalade vägen ytterligare omkring 6 mil den svenska gränsen. En landsväg borde därför snarast dragas från Muoniolusta, inte blott till den finska vägens slutpunkt vid gränsen, utan ännu en 5 mil upp till Karesuando, som ligger ända till 40 mil från Haparanda och 33 mil från Övertorneå järnvägsstation, och dit landsväg leder från Vittangi i den inre Torneådalen. Även andra vägar, som sammanbinda de viktigare byarna i det stora, väglösa området nordväst om Kihlangi, erfordras. Och det finns en mängd byar i detta område, spridda över väldiga vidder.

Det gäller för staten att dels snarast sätta i gång med och påskynda egna vägföretag och dels på alla sätt understödja de enskilda vägbyggena, bl. a. genom att inte ha för stränga villkor för statsanslagens utbetalande. En kraftig ekonomisk hjälp är här så mycket mer av nöden, som vägs-katten är synnerligen tryckande.

Ett sätt att få arbetskraft till landsvägsbyggena häruppe har i ett par artiklar i Aftonbladet (den 7 okt. 1919 och 15 jan. 1920) föreslagits av förre ledamoten av riksdagens andra kammare kapten Ernst Liljedahl, vilken under ett par år vistats uppe vid finska gränsen och därunder lärt känna landet och folket men också det oerhört stora behovet av att något verksamt göres för denna bygd i ekonomiskt och nationellt avseende. Herr Liljedahl skriver i sin förra artikel: »Låt nästa vår (1920), då en ny årsklass värnpliktiga inrycker vid infanteriet, på frivillighetens väg uttagas efter en månads militär utbildning en arbetstrupp under ledning av befäl, som tjänstgjort vid neutralitetsvakten i Finnmarken, känner trakterna och är särskilt intresserat för kulturarbete där uppe. Truppen stannar där tre sommarmånader för att anlägga vägar och nyodlingar. Om 5 proc. av de värnpliktiga uttagas, så blir det en anseelig arbetshjälp åt de folkfattiga men löftesrika trakterna där uppe».

Förslaget är onekligen gott, och det vore att önska, att inga praktiska eller militära hinder ställa sig i vägen härför, åtminstone inga andra än sådana, som med god vilja kunna övervinnas. I alla händelser är det säkert, att de värnpliktiga här hade att utföra ett verkligt nationellt försvarsarbete, och saken torde därför förtjäna att tagas i allvarligt övervägande ju förr desto hellre.

För att underlätta förbindelsen mellan orterna häruppe vore det behöfligt, att en regelbunden *biltrafik* ordnades, antingen genom staten själv (t. ex. genom statens järnvägar eller postverket) eller kraftigt understöddes med statsmedel. Denna sidan av saken torde väl för övrigt få en noggrann

undersökning genom den kommité för en ordnad biltrafik på landsvägarna i övre Norrland, vilken helt nyligen blivit tillsatt.

Men även *järnvägar* erfordras. I detta fall ha vi för närvarande icke, såsom ifråga om landsvägarna, en övermäktig konkurrens från finska sidan att taga hänsyn till, men det torde i alla fall vara skäl uti att tänka på utveckling av järnvägsnätet i dessa bygder.

Närmast till hands ligger då en utsträckning av järnvägen mellan Haparanda och Övertorneå till Kengis, en väglängd av 11 mil. Denna järnväg behövde icke bliva enbart en »kulturbana», ty just i Kengistrakten finnas stora naturliga rikedomar, som måhända kunna giva upphov till en lönande trafik inte blott å den nya linjen utan därmed även å den äldre mellan Haparanda och Övertorneå.

Kengis är medelpunkten i den stora Pajala socken, och i denna har en geolog påträffat betydande järnmalmfält. Minst 200 inmutningar äro gjorda, och under hösten 1919 äro försvarsarbeten utförda på ett mindre område med 150 man och även utmål lagda. Detta malmfält anses vara värt millioner, och byamännen hava för sin jordägareandel uppburit 200,000 kr. av Nordsvenska Malmberget, som äger fältet. Flera andra större malmförande områden äro påträffade inom Pajala socken. En framstående person i denna socken skriver i ett brev till kapten Liljedahl: »Skogar och vattenfall ha här funnits förut; nu ha vi fått rika, kanske outtömliga malmfält i närheten av vattenfallen. Det vore en skandal för de styrande i Svea land, om vi nu icke finge hit en järnväg».

Ja, nog förtjänar det en allvarlig undersökning, om det inte vore skäl uti att från Övertorneå draga upp järnvägen till Kengis. Sedan kunde den, om och när det befunnes lämpligt, fortsättas utmed den inre Torne-dalen förbi Vittangi stora by och Svappavara rika malmberg till Kiruna och sålunda genomkorsa en betydande del av vår inre finnbygd. Kalix älvdal behöver även en järnväg, men denna bör, även om den ur ortssynpunkt är viktig, ur rikssynpunkt komma i andra rummet.

Även *jordbruket* här uppe påkallar statsmyndigheternas särskilda uppmärksamhet, bl. a. genom kraftiga anslag till myrutdikningen. Tornedalen är som bekant en synnerligen fruktbar trakt, som bör kunna föda en talrik befolkning, och även Muonio älvdal har stora odlingsmöjligheter. En undersökning av myrarna pågår, men det gäller att påskynda denna liksom andra arbeten, som kunna bidra till, att befolkningen känner sig vara föremål för svenska statens omvårdnad.

En fråga av stor vikt är *hälsovården*. De sanitära förhållandena äro

nämligen ytterligt bedrövliga i dessa bygder, varför också tuberkulos och epidemiska sjukdomar härja svårt. Härom har man ofta erinrats genom broschyrer och tidningspress, och helt nyligen har man fått en kraftig påminnelse härom, då Svenska röda korset i samband med insamlingen till de nödlidande i Österrike påkallat allmänhetens medverkan för att lindra den sanitära nöden i övre Norrland.

Här finnes således mycket att göra, bl. a. genom att sprida hygienisk upplysning samt sörja för, att folket i dessa ödemarksbygder må kunna uppsöka läkare, sköterskor och sjukhus utan allt för stora svårigheter. Även med de bästa möjliga åtgärder blir det nog svårt i alla fall. En ren mänsklig barmhärtighetskänsla måste tvinga oss till att på ett verksamt sätt gripa in på detta område. Helt visst skall finnbefolkningens tack-samhet mot svenska samhället icke utebliva.

Kommer jag så till *skolväsendet*, så kan jag fatta mig helt kort, all-denstund riksdagen 1917 anhöll, att Kungl. Maj:t måtte företaga fullständig utredning om folkundervisningen i de finsktalande delarna av Norrbottens län och inkomma till riksdagen med de förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Utöver vad som är att göra för den egentliga folkundervisningen torde möjligen vara att tänka på upprättandet av ett högre läroverk i Haparanda samt inrättandet av praktiska utbildningskurser och möjligen ännu en folkhögskola med lantmannaskola.

Emellertid må i detta sammanhang framhållas, att intet som helst språkligt tvång får förekomma. Huvudsaken är, att befolkningen genom god svensk undervisning lär sig att känna som svenskar.

I en artikel i Aftonbladet (den 9 oktober 1919) betonas med styrka just denna synpunkt, på samma gång det beträffande *ämbetsmännen* framhålls, hurusom präster och landsfiskaler undantagslöst borde behärska det finska språket. Han påpekar även faran av, att en domare icke är mäktig finska språket, och att, då nämndemännen nästan alla äro finskspråkiga och parterna likaledes, förhandlingarna måste ske genom tolk. »En frisk nationalistisk propaganda», säger han till sist, »lär helt visst ej underlåta att göra ett nummer av missförhållanden sådana som de nu antyddas».

Såsom framgår av den föregående framställningen, finnes oerhört mycket att uträtta inom våra finnmarker till Sveriges och befolkningens bästa, och åtskilligt annat än det anförda är alldeles säkert att göra.

Vad som i främsta rummet bör göras, och huru detta skall utföras, bör bli föremål för en utredning genom Kungl. Maj:ts försorg, men viktigt är, att denna utredning snarast möjligt blir verkställd. Ty här gäller i sanning den gamla satsen, att det är fara i dröjsmålet. Jag tror mig ha rätt att citera några ord ur ett brev av kapten Liljedahl: »Vi måste göra något extra kraftigt för att rycka upp oss ur sömnen och rädda svensk mark åt svenska armar».

Med anledning av det anförda ber jag få hemställa,

att riksdagen ville besluta att ingå till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t behagade föranstalta en skyndsam utredning om, vad som bör kunna åtgöras för att ifråga om den svenska Finnmarken tillgodose såväl Sveriges nationella intressen som ortsbefolkningens egna berättigade krav på bygdens ekonomiska, sanitära och kulturella utveckling, samt vidtaga och, i den mån riksdagens medverkan erfordras, framlägga förslag till de åtgärder, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 20 januari 1920.

S. Welin.

I motionens syfte instämma:

<i>Edvard Lithander.</i>	<i>David Norman.</i>	<i>Cornelius Olsson.</i>
<i>Ludwig Brännström.</i>	<i>P. Lidström.</i>	<i>Axel E. Lindvall.</i>
<i>C. J. Öberg.</i>	<i>Alex. Thore.</i>	<i>And. Karlsson.</i>
<i>Karl Magnusson,</i> Skövde.	<i>A. Danielsson.</i>	

Karta

Över Den väglösa
Svenska Finn-
marken norr om

Karesuando
(40 mil norr om Kaparanda)

Kihlengi.

Undersökning den 9. januari 1920

Ernst Lillqvist

(Kartan visar den i Finland gränsade lands-
ändan som sträcker sig upp 10 mil längre än
i Sverige.)

